

Fauna e Krugëve të Staneve

Shqiponja bishtvizuar (Aquila fasciata)

Edhe pse Kosova nuk ka një kafshë zyrtare kombëtare, megjithatë në mesin e popullit shqiponja konsiderohet e tillë. Mund të gjendet në pyje, është një grabitqar i fuqishëm, ku merr një numër mjaft të gjerë presh si lepuijt, ketrat dhe zogj të tjerë të vegjël.

Zvarritësi krahëkuq (Tichodroma muraria)

Kjo kafshë e rrezikuar kryesisht zë faqet vertikale të shkëmbinjve të maleve të mëdha. Mund të folezojë midis 350 dhe 3000 m lartësi dhe jeton në gryka me hije në zonat malore, me vrima dhe të çara për folezim dhe grumbullim.

Qukapiku tregishtar (Picoides tridactylus)

Kjo specie është vendase në pyjet halore; shpesh gjendet në vende ku shqetësime të tilla si zjarri kanë shkaktuar shpërthime të insekteve pasi ato ushqehen me to. Kjo specie i është nënshtruar kërcënimeve, të cilat mund ta rrezikojnë atë në të ardhmen e afërt. Megjithatë, nuk kualifikohet për kategoritë me rrezik më të lartë.

Gjeli i egër (Tetrao urogallus)

Kjo specie e rrezikuar konsiderohet si një perle e maleve, për shkak të shfaqjes unike të çiftëzimit me këngët e tyre të dashurisë. Habitatet e folezimit të kësaj specie janë të rrezikuara nga shpyllëzimi, ndërsa vetë speciet rrezikohen nga gjuetia e paligjshme.

Vjedulla (Meles meles)

Një fakt argëtues për baldos është se ata kanë pesë gishta të fuqishëm dhe kthetra të gjata. Krimbat e tokës janë burimi i tyre kryesor i ushqimit, përveç kësaj ata hanë lepuijt, molë, minj dhe iriq. Ata gjithashtu hanë një shumëllojshmëri të gjerë të insekteve të mëdha.

Lakuriq nate hundëpatkua i Blasius-it (Rhinolophus blasii)

Shpellat intriguese të zonës ndërkuftare janë shtëpia e qindra kafshëve. Një tjetër specie e rrallë dhe e rrezikuar që banon në shpella është lakuriq patko i Blasius. Ka një lartësi prej 45,5-56 mm dhe peshë 12-15 g.

Salamandra e Alpeve ose Picërraku i Zi (Salamandra atra)

Një tipar që i dallon nga salamandrat e tjerë janë katër rreshtat e gjëndrave helmuese përgjatë trupit të tyre. Në to sintetizohet helmi i neurotoksinës. Është një specie e rrallë dhe e rrezikuar e cila është vendase në pyjet e përziera.

Nepërka e malit (Vipera berus)

Këto zona mbresëlënëse malore të zonës ndërkuftare janë shtëpia e kafshëve që konsiderohen të rrezikshme për njeriun. Njëri prej tyre është nepërka e zakonshme, e cila është një gjarpër i ngadalshëm, me bisht të shkurtër dhe kokë të sheshtë ovale që mund të rritet deri në rreth 60 cm. Helmi i këtij gjarpri është hemotoksik, por vdekja ndodh vetëm kur kafshohet ena e gjakut.

Nepërka e vogël e malit (Vipera ursinii macrops)

Është shumë i ngjashëm me nepërkën e zakonshme evropian, megjithatë është më i vogël rreth 40 cm. Shihet në lartësitë e mëdha 1500 deri në 3000 m, por helmi i tij nuk konsiderohet i rrezikshëm për jetën. Helmi shkaktonte dhimbje dhe ënjtje, fatmirësisht nuk ka të dhëna zyrtare mbi vdekje nga helmimi saj.

Dhia e Egër (Rupicapra rupicapra)

Siç sugjeron edhe emri, është i përhapur në të gjithë vendet e Ballkanit. Me intensifikimin e bujqësisë dhe lëvizjen e njerëzve, ata duhej të lëviznin në lartësi më të larta në zonat malore. Ata ushqehen me bimë, dhe të dy gjinit ka brirë që ndryshojnë vetëm në madhësi.

Dreri (Capreolus capreolus)

Kafshë e zakonshme në viset malore është kaprolli, kurse në fshatrat e grykës së Rugovës ka lagje që mbajnë emrin e këtyre gjallesave mahnitëse. Ata janë inteligjentë dhe mund të nuhasin njerëzit kilometra larg.

Ujku (Canis lupus)

Ndërsa vizitoni familjet në stane, mund të dëgjoni histori të takimit të tyre me të paktën një ujku. Disa panë ujqer nga një distancë e sigurt dhe disa i panë në oborrin e tyre në veprim duke vjedhur delet e tyre ndërsa shikonin me frikë dhe ngazëllim. Ujqërit janë krijesa sociale dhe jetojnë në tufa, duhet pasur kujdes kur shohin një që mund të ketë më shumë.

Ariu i Murrme (Ursus arctos)

Në Kosovë ka pasur një vetëdije të lartë për mbrojtjen e kafshëve të egra dhe kjo krijesë e madhe është shumë e zakonshme në zonat malore. Edhe pse i përket mishngrënësve, dieta e tij përbëhet kryesisht nga bimët, peshqit dhe gjitarët të vegjël. Është e pazakontë t'i shohësh në dritën e ditës, pasi ikin nga njeriu, por duhet pasur kujdes kur has në nënat me këlyshë, pasi ato priren të jenë shumë mbrojtëse.

Rrëqebulli ballkanik (Lynx lynx balcanicus)

Gjatë eksplorimit të maleve madhështore të Pejës, nëse ju ndodh që të shihni një kafshë që i ngjan një maceje të madhe ose një maceje të madhe të egër, po shihni një rrëqebull ballkanik. Jini të vetëdijshëm që kjo është një kafshë e rrezikuar në mënyrë kritike, lëreni kafshën të ecë përpara pa e stresuar ose ndjekur atë. Largohu me ngazëllimin që sapo ke parë një krijesë të rrallë në habitatin e saj natyror.

Mundësuar nga projekti: **Transhumanca - ofertë e re turistike mes Kosovës dhe Malit të Zi**

Ky botim është prodhuar me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian. Përmbytja e tij është përgjegjësi e vetme e Iniciativës për Zhvillimin e Bujqësisë së Kosovës (IADK) dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

Ky projekt financohet nga
Bashkimi Evropian

MNE - KOS

IPA PROGRAMI I BASHKËPUNIMIT NDËRKUFITAR
MALI I ZI - KOSOVË 2014 - 2020

Flora e Rrugëve të Staneve

Makth i Zi (Nigritella nigra)

Malet e Kosovës dhe Malit të Zi përmbajnë shumë lloje bimore të mbrojtura. Një bimë interesante që rritet në kullotat malore në një lartësi prej 2000 m është Makthi i zi. Kjo lule është e errët, në formë topi dhe ka erë si çokollatë. Ato janë të zakonshme dhe të lehta për t'u dalluar në lëndinat alpine gëlqerore.

Nartecë e Sharrit (Narthecium ossifragum)

Kjo specie bimore jashtëzakonisht e rrallë, endemike dhe terciare e Ballkanit është vendas në tokën acidike me shumë ujë dhe lagështi. Ai përdoret për dhimbje të ndryshme nga fyti, stomaku, diarreja e lehtë, diabeti, çrregullimet e fshikëzës së tëmthit, tuberkulozi e deri te kanceri. Ajo meriton vëmendje dhe mbrojtje të repte.

Hudhër Ariu (Allium ursinum)

Kjo bimë është një ilaç i jashtëzakonshëm me një aromë të fortë hudhre, të cilën njeriu mund ta nuhasë edhe para se ta shihni bimën. Arinjtë e përdorin atë pas gjumit të dimrit, për të pastruar stomakun, zorrët dhe gjakun. Kur lulëzon ka lule të bardha që bëjnë kontrast të përsosur me gjethet e tij jeshile.

Lule Gomari (Taraxacum officinale)

Shumë njerëz gabojnë duke e ngatërruar këtë bimë me barërat e këqija, vetëm për faktin se është shumë e zakonshme për këto zona. Megjithatë, kjo bimë ka një pozicion jetik në mjekësinë popullore për trajtimin e sëmundjeve si reumatizma, pastrimin e gjakut dhe përmirësimin e tretjes.

Amanita Rubeske (Amanita rubescens)

Kjo kërpudha që gjendet në malet e rrugëve të staneve është e ngrënshme dhe e shijshme, por duhet gatuar mirë paraprakisht. Ajo që e bën të veçantë është fakti se mishi i tyre bëhet rozë kur ai ka mavijosje, apo prerje.

Dhelprusha (Cantharellus cibarius)

Kërpudha të cilat formojnë lidhje simbiotike me bimët, duke i bërë ato shumë të vështira për t'u kultivuar. Është një nga kërpudhat më të çmuara dhe më të mira të ngrënshme. Ka një përmbajtje të lartë të vitaminës C. Është paksa e vështirë për t'u tretur, por shumë e përshtatshme për lloje të ndryshme gatimi.

Shtara (Veratrum album)

Kjo bimë vendase është e përhapur në malet e rrugëve të staneve. Të gjitha pjesët e bimës janë helmuese. Të përziera dhe të vjellat vërehen më së shpeshti pas gëlltimit të bimës.

Lule Shën Gjergji (Convallaria majalis)

Bimë e lulëzuar pyjore me lule të bardha me aromë të ëmbël, varet në formë zile, bartet me spërkatje në pranverë. Në mjekësi përdoret për problemet e zemrës duke përfshirë dështimin e zemrës dhe rrahjet e parregullta. Megjithatë, duhet pasur parasysh se të gjitha pjesët e saj janë helmuese dhe nëse gëlltitet, bima mund të shkaktojë dhimbje barku, të përziera, të vjella dhe rrahje të çrregullta të zemrës.

Akoniti i Pantoçekut (Aconitum vulperia)

Ky takson përfaqëson një nënspecie endemike kryesisht vendase në malet e Evropës Jugore dhe Qendrore. Të gjitha pjesët e bimës përmbajnë akonit jashtëzakonisht helmues dhe është ndoshta bima më helmuese në Evropë.

Dafinë (Daphne mezereum)

Është shumë turp që kjo lule e bukur është edhe toksike. Lulëzon në pranverë dhe shpesh quhet jargavan i pyllit. Është shumë toksik për shkak të përbërjeve mezerein dhe daphnin të pranishme veçanërisht në manaferrat dhe degëzat. Nëse helmohen, viktimat përjetojnë një ndjesi mbytjeje.

Lulemustaku (Lonicera alpigena)

Është një specie e lulemustakës vendase në pyjet malore të Evropës Qendrore dhe Jugore. Kjo bimë gjetherënëse lulëzon gjatë muajit maj dhe fruti i saj i pjekur është i kuq i errët dhe i pangrënshëm. Nëse gëlltitet në sasi të mëdha, mund të ndodhë dështimi i frymëmarrjes, konvulsione dhe koma.

Helmarina (Atropa belladonna)

Kjo bimë duket e mrekullueshme në stinën e vjeshtës kur manaferrat e saj piqen. Pikërisht koha kur duhet pasur më shumë kujdes gjatë mbledhjes së frutave të tjera të ngrënshme. Në kohët e lashta, kjo bimë helmuese është përdorur nga gratë për të zmadhuar bebëzat e tyre, gjë që ato e konsideronin më tërheqëse. Kjo bimë mund të prodhojë halucinacione dhe kllapi.

Kapela e vdekjes (Amanita phalloides)

Udhëtarët e maleve ju lutemi të bëni kujdes kur bëhet fjalë për kërpudhat që rriten në zonat malore të rrugëve të staneve. E ashtuquajtura kapela e vdekjes është vdekjeprurës siç nënkupton emri, dhe është e shpërndarë gjerësisht. Ajo shkakton helmim filloid i cili zakonisht është fatal.

Kërpudha e Djallit (Boletus satanas)

Mos lejoni që ngjyrat e saj të bukura t'ju mashtrorjnë, pasi për një arsye quhet kërpudha e djallit. Kjo është një kërpudhë helmuese, me kërcell të bardhë, nën kapele të verdhë dhe bëhet e kuqe sa më poshtë për shkak të rrjetës së kuqe. Mishi ka një erë të pakëndshme dhe nëse konsumohet simptomat janë të natyrës gastrointestinale.